

Našli jsme ostrovy

Inge Cäsar

Vždycky jsem záviděla lidem, kteří plní nadšení dovedli vyprávět o svém domově. Potají jsem si kladla otázku, zdali i já mám domov a kde se nachází. A hle, je to ironie osudu – připravili mne o pocit domova ještě dříve, než jsem někde mohla zapustit kořeny. Na těch těžkých, dlouhá léta trvajících zastaveních vyhnání a internování se pojem domova pro nás ztenčil na pouhé 3 lidi – na moje rodiče a mne. Prostor, který jsme měli k dispozici, byl tak malý a nuzný, že se nedal označit jako životní. Ale stejně tak těsné byly i naše vztahy navzájem. Připadalo mi, že se všichni tři držíme za ruce a vzdorujeme vysokým vlnám rozbouraného moře. A neměli jsme k tomu více než naše ruce, abychom se navzájem podrželi. Ani nám vždycky nepřálo štěstí. Někdy byl živel silnější a hrozil nám vzít i to poslední – náš život.

Začátkem dubna 1945 se přiblížila fronta natolik, že nás z Nového Bohumína evakuovali a autobusy převezli do města Libavé, kde jsme našli dočasné útočiště v táboře RAD [Reichsarbeitsdienst – Říšská pracovní služba]. Na Libavé jsme také přečkali konec války a příchod Rusů. Můj otec měl dobré znalosti řeči a musel jim být skoro pořád k dispozici jako tlumočnick, až se maminka začala strachovat o jeho život. Domů jsme směli až 31. května, a to pěšky. Cesta byla dlouhá a nebezpečná, ale zvládli jsme ji. Jen jeden člověk, který nesl s sebou mapu kvůli orientaci, byl Rusy označen za špióna a zastřelen. Když jsme v noci dorazili do Bohumína, málem by mě byla zastřelila závodní stráž. Nerozuměla jsem jeho povelu „Stůj!“ a běžela dál. Několikrát vystřelil a já v úleku zavolala první české slovo, které jsem znala – maminka. To mi zachránilo život. Náš byt už byl zapečetěn a nakonec jsme našli úkryt ve starém, prázdném a velice vlhkém domě. Otec musel do tábora v Ostravě a maminka se snažila příležitostnými pracemi zajistit naše přežití. Střídavě jsme chodili za otcem nebo za matčíným bratrem Adolfem, který byl také v táboře, a všechny ty cesty jsme dělaly pěšky a bosky. Tatínek se za půl roku vrátil, ale práci nedostal. Žádný z Čechů, kterým za války dopomohl k práci v rourovně, si netroufl za něho ztratit slovo. A tak jsme doslova vegetovali; ale čekaly nás ještě horší časy.

Dostali jsme vyrozumění z Městského úřadu, že jsme byli vybráni na odsun a že musíme na krátký čas do sběrného tábora. Sbalili jsme věci a za poslední peníze koupili jízdenky do Kyjova, kde si nás měli převzít. Psal se 9. duben 1947, den, který náš život uvedl do zcela nových, nebezpečných kolejí. Bylo nás asi 15 osob, které odvážel otevřený nákladák 3 km až do Svatobořic. Už první dojem byl zdrcující. Z dálky jsme viděli vysoké strážní věže, pak jsme zpozorovali dvojitý plot (jeden drátěný, druhý z dřevěných desek a mezi oběma se klikatil ostnatý drát). Ale nejdůmyslnější byl tunelový most z desek zbitých ve dvou vrstvách proti sobě, který spojoval horní část tábora s dolní. Z toho mostu nebylo úniku. V dolní části stály většinou dlouhé dřevěné baráky a jen několik málo zděných. V horní části stálo 5 dvouposchodových domů. Nacházeli jsme se v táboře, který za války sloužil jako koncentrační. Byli jsme přesvědčeni, že tady strávíme jen krátkou dobu před odsunem, ale velitel nám tuto naději brzy vzal. Tábor měl název „Nemocniční středisko“. Každý z asi 1200 internovaných, anebo aspoň jeden člen rodiny byl nemocen nebo zdravotně postižen. Byli to lidé, kteří prostě byli někde nazbyt. Pověštinou byli staří, bez finančního zajištění, bez bydla. Nikdy předtím, ale také už nikdy později jsem neviděla tolik duševně nebo tělesně postižených. Bylo mi tenkrát deset a půl roku a v táboře byla jen ještě jedna o dva roky starší dívka jménem Trude Vlach. Byla se svojí maminkou ubytovaná v jednom z dřevěných baráků, kde lidé – muži i ženy v počtu 70 – leželi postel vedle postele velmi stísněně.

Navštěvovala jsem zprvu obecnou školu ve Svatobořicích, později měšťanku v Kyjově. Na cestě do školy, i po návratu z ní, mi vrátný pokaždé zkontroloval aktovku a zapsal čas, kdy jsem prošla. Svůj volný čas jsem trávila čtením, nebo v malinké zahrádce, kterou jsem si založila. Můj otec pracoval zdarma ve skladě a moje matka v létě na poli a později v prádelně. Dřina a nedostatečná strava způsobily, že se maminka na vánoce 1948 zhroutila a dočasně úplně oslepla. Jen díky pomoci německého lékaře původem z Opavy vděčíme za její záchranu. Také já jsem po několikaměsíčním pobytu byla tak podvyživená, že jsem se při nejbližší příležitosti nakazila tuberkulózou. A tak jsem proležela celé prázdniny v horečkách v posteli.

Vzpomínám si jen, že mi maminka dělala studené obklady. Léků bylo málo a penicilin nebyl ještě ani objeven. Co jsme tenkrát netušili – také maminka se u mne nakazila. Po této těžké nemoci mi konečně dali přídatky pro děti k té chudé stravě. Děti sedláků ve třídě měly s sebou vždycky tak dobré svačiny, které mnohdy skončily v koši na odpadky. Začala jsem je vybírat a nosit domů. Tak jsme ukojili aspoň nejkrutější hlad. Lidé v táboře byli ve špatné tělesné i duševní kondici. Když se ve svém zoufalství někdy zeptali: „Kdypak se už konečně vrátíme domů?“ dostali cynickou odpověď: „Váš domov je tamhle na kopečku!“ Tam se totiž nacházel hřbitov a opravdu tam většina skončila. Jen ti, kteří neměli příbuzných, se dostali do patologického ústavu v Brně ke studijním účelům. Moje maminka se snažila zmírňovat bídu ubohých lidí, jak se dalo. Když nám někdy zbylo trochu vodové polévky, nesly jsme ji do baráku mužům. Pohled na ty zubožené lidi mi nikdy nevymizí z paměti. V táboře se také nacházela skupina německých lékařů. Když se tábor v létě 1949 rozpustil, dostala se většina z nich do NDR. My jsme skoro úplně ztratili spojení s našimi odsunutými příbuznými. Pošta totiž byla podrobena cenzuře a co se správně nezdálo, putovalo do koše. Pak přišel 12. srpen 1949 a tábor byl rozpuštěn. Zbýlých asi 550 obyvatel bylo lazaretním vlakem dopraveno do táborů v Mohelnici, Teplicích. Mirošově a Chomutově.

Mohelnický bývalý RAD-tábor sestával také z dřevěných baráček, kde dokonce ještě byly štěnice. Strava tady už byla trochu hodnotnější a také jsme mohli chodit do města, když jsme to na vrátnici oznámili. Jako rodina jsme brzy dostali samostatný pokoj, ale také jsme se třikrát stěhovali. Ten poslední pokoj byl průchozí a měl už jen dvě postele. Moje matka si našla práci jako uklízečka ve škole, aby mi mohla koupit zimník, který jsem nutně potřebovala. Někdy jsem dostávala nějaké věci ze skladu po zemřelých stařenkách a byla jsem v nich na posměch spolužákům. Od špatných bot jsem měla často puchýře na nohou nebo byly podešve prošlapané. V Mohelnickém táboře byli už v roce 1946 internováni Chorvati z jižní Moravy. Museli totiž opustit narychlo své vesnice na rakouských hranicích a utrpěli stejný osud jako my. Chovali se k nám velice přátelsky a pomáhali nám, kde se dalo. Mluvili dobře německy a byli velice zbožní. S posledními z nich se dodnes přátelíme.

Můj otec trpěl už od svých 33 let cukrovkou. Po všechna ta léta nemohl držet dietu. Tím se jeho stav velmi zhoršil. V roce 1950 mu po velmi nedostatečné lékařské péči musela být amputována celá noha. Pak byl 5 let upoután na lůžko. To byla pro maminku další zátěž, a přece jen se i teď snažila všemi silami zvládnout situaci. Mezitím se mi podařilo dostat se na zdravotní školu a po maturitě jsem nastoupila na místo v nemocnici v Šumperku. Konečně maminka mohla zůstat doma a věnovat se pouze tatínkovi. Dne 2. listopadu 1955 jsme, za vydatné pomoci jedné německé rodiny z města, dostali jednopokojový byt, třebaš hodně vlhký. Mohli jsme tedy začínat nanovo. Nebylo to jednoduché. Neměli jsme než vypůjčený nábytek, ale byli jsme konečně volní. Ale to už nás zasáhla další rána. Těsně před Vánoce zemřel můj otec na následky cukrovky. Měl těžkou smrt. Trvalo nám to dlouho, než jsme se z této rány osudu vzpamatovaly. Všechna ta těžká léta jsme ve třech přestáli a odolávali ranám osudu, a nyní, u hrobu otce, jsme musely začít zase znovu ve dvou. Nebyla v nás nenávisť, jen zoufalství a bezmocnost. Musely jsme teď odolávat už jen ve dvou. Ale nacházely jsme ostrůvky, kde jsme si mohly vydechnout a vylít svá srdce. Nacházely jsme stejně smýšlející a stejně postižené. Kolikrát nás dohonila minulost a mučivé vzpomínky nás připravovaly o spánek. Ale přežily jsme. Přímo zázračná událost z mého dětství – v největší nouzi poskytnutý chléb sv. Antonička – způsobila, že jsme nikdy neztratily naději na lepší budoucnost a že jsme tuto naději našima rukama i našimi srdci rozdávaly až do dnešního dne.

Převzato z brožury „Svědkové zamlčené minulosti II“, vydané Shromážděním Němců v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v Praze 1996, str. 7-10.

Německá verze zde.

Na www.go-east-mission.de vychází se svolením autorky v prosinci 2010.